

تحلیل ملاقات مجازی والدین غیرحاضن با فرزند در ایالات متحده آمریکا و ایران^۱

مرتضی طبیبی جبلی^۲

منصوره رحیمی^۳

چکیده

ارتباط مجازی با یکدیگر از جمله طرق ارتباطی روبه گسترش امروز است؛ از سوی دیگر، طلاق در جوامع حاضر، به ویژه در ایالات متحده آمریکا، پدیده‌ای رو به افزایش است. از این رو باید راهی جهت کاهش آثار مخرب طلاق و افزایش ارتباط کودک با والد غیرحاضنی که دور از کودک زندگی می‌کند، در قوانین بررسی گردد. مطالعه آرای دادگاه‌های آمریکا و مقالاتی که در این خصوص وجود دارد، نشان می‌دهد که در سال‌های اخیر، بعضی از ایالات آمریکا ملاقات مجازی را در قوانین به رسمیت شناخته‌اند و کم و کیف آن در صورت عدم توافق والدین، توسط دادگاه تعیین می‌شود و تخطی از دستور دادگاه، ضمانت اجرای مناسبی به دنبال دارد. همچنین بررسی محاسن و معایب ملاقات مجازی نشان می‌دهد که ملاقات مجازی نمی‌تواند جایگزین ملاقات حضوری شود و باید آن را به عنوان مکمل ملاقات حضوری در نظر داشت. در ایران اساساً برقراری ارتباط مجازی بین والدین غیرحاضن با فرزندان، محدودیتی ندارد؛ با وجود این، شایسته است قانونگذار، به منظور جلوگیری از آثار سوء تربیتی و تحمیل هزینه‌های سنگین ملاقات حضوری، لاقلاً برای ملاقات مجازی بین والدین غیرحاضن زندانی یا تبعیدی یا مقیم خارج کشور یا شهرهای دور، مقررات مناسب اتخاذ نماید.

واژگان کلیدی

حضانت، حق ملاقات، کودک، ملاقات مجازی، والد غیر حاضن

۱- تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۸/۱۲؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۲/۱۹

Tabibi890@gmail.com

۲- استادیار گروه حقوق دانشگاه اصفهان (نویسنده مسؤول)

Rahimi.mansoureh@yahoo.com

۳- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد حقوق خصوصی دانشگاه اصفهان

مقدمه

دو مسأله اساسی که بعد از طلاق از جانب والدین مورد اختلاف می‌گردد، مسأله حضانت و ملاقات با کودک است. با توجه به این که سلب حق حضانت از یکی از والدین سبب قطع روابط عاطفی وی با فرزند نمی‌شود، باید ترتیبی اتخاذ کرد که وی بتواند کودک را ببیند و با گذراندن بخشی از وقت خود در کنار او، سبب ارضا و تداوم عواطف شود، این حق را حق ملاقات می‌نامند (حیدر پور، ۱۳۸۵، ص ۱۴). یکی از مشکلات کودکان طلاق، فقدان تماس یا ارتباط با والد غیرسرپرست می‌باشد. فرزندان خانواده‌های طلاق در مقایسه با فرزندان خانواده‌های سالم، بیشتر دچار مشکلات رفتاری، عاطفی، سلامتی و تحصیلی می‌شوند. زیرا کودکان همجنس با پدر یا مادر غایب احتمالاً در همانندسازی با مشکل مواجه می‌شوند، پدر و مادر دارای الگوها و نقش‌های متفاوت شخصیتی در زندگی کودکان هستند و آنها برای ایجاد سازگاری مطلوب در جامعه باید از این تفاوت‌ها آگاهی داشته باشند و نحوه ارتباط با هر دو جنس را فراگیرند (کارند، ۱۳۷۶، ص ۱۶).

بنابراین باید سعی کرد پس از وقوع طلاق، پدر یا مادر غیرحاضن روابط با ثبات و پایداری را با کودک خود داشته باشد. در حقوق ایران و همچنین آمریکا پدر و مادر می‌توانند با توافق یکدیگر برنامه ملاقات پدر یا مادر غیرحاضن با کودک را تعیین کنند؛ ولی اگر نتوانستند در این باره به توافق برسند، دادگاه برنامه زمانبندی برای ملاقات والدین غیرحاضن تنظیم می‌کند. قاضی در تعیین زمان ملاقات به سن کودک و اوضاع و احوال او و مسافت بین او والدین غیرحاضن و تعطیلات و جشن‌های مخصوص توجه می‌کند (خدمات قانونی/اریگان، ۲۰۱۰، ص ۲۲).

اما ممکن است پدر یا مادر حاضن همراه کودک خود به دلایل مالی، حمایتی یا ازدواج مجدد به شهر یا ایالت دیگری نقل مکان کند. در این صورت پدر یا مادر غیرحاضن مانند قبل نمی‌تواند طی زمان‌های مشخص، ملاقات حضوری با کودک داشته باشد و مهاجرت پدر یا مادر حاضن به همراه کودک به شهر یا ایالتی دیگر را در تضاد با حق ملاقات خود با کودک بداند. بنابراین اختلافاتی بین والدین به وجود می‌آید. بسیاری از دادگاه‌ها بنا بر بهترین نفع و مصلحت کودک تصمیم می‌گیرند؛ یا حکم به مهاجرت پدر یا مادر حاضن به

همراه کودک می‌دهند و یا اجازه چنین امری را به او نمی‌دهند. با توجه به این که چندین دادگاه در ایالات متحده آمریکا حکم به نفع والدین حاضن در درخواست خود مبنی بر مهاجرت به شهر یا کشور دیگری را داده‌اند، اهمیت مسأله چگونگی ملاقات والدین غیرحاضن با کودک پررنگ‌تر می‌شود. دادگاه‌های ایالات متحده آمریکا ملاقات مجازی را به عنوان یک راه حل مسالمت‌آمیز در این گونه اختلافات پیشنهاد می‌کنند.

بیان مسأله

نوشته حاضر درصدد است به این سؤال پاسخ دهد که در صورت جابه‌جایی والد حاضن به همراه کودک، یا در صورت عدم امکان ملاقات حضوری کودک با والد غیرحاضن چگونه می‌توان در جهت استحکام روابط او با والد غیرحاضن گام برداشت؟

مفهوم شناسی اصطلاحی

۱- حضانت

از نظر فقهای امامیه «حضانت عبارت است از ولایت و سلطنت بر تربیت طفل و متعلقات آن از قبیل نگهداری کودک، گذاردن او در بستر، سرمه کشیدن، پاکیزه کردن، شستن جامه‌های او و مانند آن (نجفی، ۱۹۸۱م، ج ۳۱، ص ۲۸۳؛ جیبی عاملی، ۱۳۸۶، ج ۵، ص ۴۵۸؛ حلی، ۱۴۱۹هـ ص ۱۰۱). قانون مدنی تعریف روشنی از حضانت ارائه نداده است؛ ولی بسیاری از علمای علم حقوق این کلمه را چنین تعریف کرده‌اند: «نگاهداشتن طفل، مراقبت و مواظبت از او و تنظیم روابط او با خارج» (صفایی و امامی، ۱۳۷۶، ص ۱۱۹).

۲- حق ملاقات

ملاقات در لغت به معنای دیدن و دیدار است (دهخدا، ۱۳۷۳، ج ۱۳، نیل کلمه ملاقات). در فقه، کلمه زیاره یا رؤیه به کار برده شده است که اشاره به حق ملاقات دارد (نجفی، ۱۹۸۱م، ج ۳۱، ص ۴۰). در آمریکا ملاقات^۱ یک مفهوم سنتی حقوق خانواده است که به موجب حکم دادگاه یا توافق

1- visitation

والدین، شرایطی را برای والد غیرحاضن به منظور برقراری روابط با کودک تعریف می‌کنند(سیمون، ۲۰۰۲، ص ۵۱؛ کنیدرگان، ۲۰۰۲، ص ۳۹).

۳- کودک

در حقوق ایران طبق ماده ۱۲۱۰ ق.م.محصون کودکی است که به سن بلوغ نرسیده است. در حقوق آمریکا طبق قانون متحدالشکل صلاحیت قضایی و اجرای آن^۱ محضون کودک کمتر از ۱۸ سال است.

۴- ملاقات مجازی

ملاقات مجازی^۲ یا ملاقات اینترنتی به استفاده از ابزارهایی مانند ایمیل، پیام فوری^۳، وب کم^۴ و سایر ابزارهای اینترنتی دیگر اشاره دارد تا ارتباط منظم بین والدین غیرحاضن و کودک آنها فراهم شود(ولش، ۲۰۰۸، ص ۲۱۵؛ واسر، ۲۰۰۴، ص ۳۲۳).

۵- والد غیرحاضن

به والدی که طبق توافق والدین یا حکم دادگاه هیچ گونه حق و تکلیفی راجع به حضانت کودک ندارد، والد غیرحاضن گفته می‌شود.

حق ملاقات والد غیرحاضن با کودک در فقه و حقوق ایران

در فقه امامیه به موضوع ملاقات طفل با در نظرگرفتن اثرات روحی و عاطفی آن توجه شده است؛ برای مثال، شیخ طوسی می‌نویسد: «پدر حق ندارد مانع از اجتماع مادر با فرزند گردد...»(طوسی، ۱۳۷۰، ج ۶، ص ۴۰). فقها به مبانی گوناگونی در خصوص حق ملاقات والدین غیرحاضن با کودک اشاره می‌نمایند:

- 1- The Uniform Child-Custody Jurisdiction and Enforcement Act
- 2- Virtual visitation
- 3- Instant messaging
- 4- web cam

۱- برخی از فقهای امامیه معتقدند در صورتی که یکی از والدین مانع ملاقات دیگری شود، این مسأله باعث قطع رحم خواهد شد و همان طور که از شرع مسلم است، قطع رحم حرام است نجفی، ۱۹۸۱م، ج، ۳۱، ص ۲۸۷.

۲- منع ملاقات باعث اضرار به پدر و مادر و فرزند می‌شود. بنابراین طبق قاعده «لاضرر و لااضرار فی الاسلام» تمام احکام ضرری منتفی هستند؛ زیرا پدر و مادر و فرزند توان تحمل دوری از یکدیگر را ندارد و این باعث وارد آمدن لطمه روحی و روانی به هر دو می‌گردد. همچنین طبق آیه «لاتضار والده بولدها ولا مولود له بولد» نه مادر(به خاطر اختلاف با پدر) حق ضرر زدن به کودک را دارد، و نه پدر، منع ملاقات والد غیرحاضن با کودک باعث ایراد ضرر به کودک است(همانجا).

در فقه امامیه در کیفیت ملاقات بین این که حضانت طفل با پدر باشد یا با مادر، و این که طفل دختر باشد یا پسر، تفکیک قائل شده‌اند. فقهای امامیه معتقدند: «در صورتی که محضون دختر باشد و نزد مادرش باشد، شب و روز نزد او می‌ماند؛ چون صلاح نیست از خانه خارج شود؛ زیرا اموری را که مربوط به اوست، مانند آشپزی، خیاطی و غیره را درون خانه می‌آموزد و نیازی به بیرون رفتن از خانه نیست؛ ولی اگر طفل پسر باشد، شب‌ها نزد مادرش می‌ماند و روزها برای یادگیری حرفه و شغل به همراه پدر می‌رود و در صورتی که حضانت طفل با پدر باشد، برای دختر صلاح نیست، از خانه خارج شود و مادرش به دیدار او می‌آید. پسر هم روزها برای یادگیری حرفه و صنعت مناسب از خانه به همراه پدر بیرون می‌رود، و از آنجا که او هیچ منعی برای خروج از منزل ندارد، خودش به تنهایی و در صورت عجز به همراه پدر به دیدن مادرش می‌رود(مغنیه، ۱۳۷۹، ص ۱۱۴).

مبنای حقوقی حق ملاقات ماده ۱۱۷۴ قانون مدنی ایران است که مقرر می‌دارد: «در صورتی که به علت طلاق یا به هر جهت دیگر، ابوین طفل در یک منزل سکونت نداشته باشند، هر یک از ابوین که طفل تحت حضانت او نیست، حق ملاقات طفل خود را دارد...» قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱ در مواد ۷، ۲۹ و ۴۱ و همچنین مواد ۶۶، ۶۷ و ۶۸ آیین نامه اجرایی قانون حمایت خانواده که در سال ۹۳ به تصویب رسید، به حق ملاقات والدین غیرحاضن اشاره کرده است. طبق ماده ۷ این قانون، دادگاه می‌تواند پیش از اتخاذ

تصمیم در مورد اصل دعوی به درخواست یکی از طرفین در اموری از قبیل حضانت، نگهداری و ملاقات طفل و نفقه زن و محجور که تعیین تکلیف آنها فوریت دارد، بدون اخذ تأمین، دستور موقت صادر کند و طبق ماده ۲۹ این قانون دادگاه باید با توجه به وابستگی عاطفی و مصلحت طفل، ترتیب، زمان و مکان ملاقات وی با پدر و مادر و سایر بستگان را تعیین کند...». مواد ۶۶، ۶۷ و ۶۸ آیین نامه اجرایی قانون حمایت خانواده به بیان نحوه ملاقات والدین با طفل پرداخته است. ملاک اصلی دادگاه به منظور تصمیم‌گیری در مورد حق ملاقات، ماده ۴۵ قانون حمایت خانواده مصالح کودک می‌باشد. ملاک‌هایی که نوعاً محاکم برای تعیین زمان و مکان ملاقات در نظر می‌گیرند، مختلف است؛ گاهی به وضعیت اخلاقی پدر یا مادر توجه می‌شود و گاهی به نیاز طفل به ملاقات و وضعیت کسی که باید با او ملاقات کند. وضعیت شغلی والدین و محل سکونت آنها نیز در تصمیم‌گیری مؤثر است. این که طفل دختر باشد یا پسر نیز در تصمیم‌گیری دادگاه بی‌تأثیر نخواهد بود/حبیبی تبار، ۱۳۸۳، ج ۲، ص ۳۴۷. اما دادگاه باید سن طفل را در نظر بگیرد و در مواردی که طفل شیرخوار و نیازمند شیر مادر باشد، باید ساعت ملاقات به نحوی تعیین شود که موجب آسیب جسمانی به او نشود. همچنین در مواردی که اطفال دچار نوعی بیماری‌های کودکان هستند که از بدو تولد به آن دچار شده‌اند، باید سعی شود ساعت و مکان ملاقات باعث تشدید بیماری یا اختلال در روند درمان او نگردد/نوریان، ۱۳۸۵، ص ۳۵.

حق ملاقات مجازی والد غیرحاضن با کودک در حقوق ایران

در حقوق ایران هیچ قانونی در مورد ملاقات مجازی والدین غیرحاضن وجود ندارد. ولی مقام معظم رهبری (مدظله العالی) به فناوری ارتباطات و فضای مجازی توجه خاص نموده‌اند و در تاریخ ۸۹/۱۱/۲۹ سیاست‌های کلی نظام در امور «امنیت فضای تولید و تبادل اطلاعات و ارتباطات را ابلاغ کرده‌اند. این سیاست‌های ابلاغی به عنوان راهنمای دستگاه‌های اجرایی، تقنینی و نظارتی، خط مشی و جهت‌گیری نظام را در بخش مذکور تعیین می‌کند. بنابراین، با توجه به گسترش روز افزون شبکه‌های مجازی و انجام ارتباط سریع، آسان و ارزان، از یک طرف و از طرف دیگر نیاز به اعمال حق ملاقات در مواردی که ملاقات حضوری با مشکل مواجه می‌شود یا به دلیل جابه‌جایی والد حاضن غیرممکن

می‌گردد، وضع مقرراتی از سوی مجلس شورای اسلامی برای تبیین کم و کیف انجام ملاقات مجازی به عنوان مکمل ملاقات حضوری ضروری است.

ملاقات مجازی والد غیرحاضن با کودک در حقوق آمریکا

در طول چند دهه گذشته جوامع ایالات متحده آمریکا به طور روبه‌رشدی در زمینه کامپیوتر و تکنولوژی پیشرفت کرده است. کامپیوترها نقش بزرگی در زندگی بیشتر افراد بازی می‌کنند. کودکان در سنین پایین یاد می‌گیرند که چگونه به سوی دنیای کامپیوتر و ارتباطات حرکت کنند. کودکانی که در خانواده‌های تک والد هستند، منابع مالی کمتری دارند و فرصت‌ها و امکانات آموزشی کمتری دریافت می‌کنند و به دلیل عدم تداوم ارتباط با والد غیرحاضن احتمال بیشتری وجود دارد که آن‌ها مرتکب جرایمی بشوند (ولش، ۲۰۰۸، ص ۲۷۷). بنابراین باید سعی کرد با توسل به هر وسیله‌ای این امکان فراهم شود که کودکان پس از طلاق والدین، بتوانند روابط صمیمانه خود را با پدر و مادر خود حفظ و تقویت کنند. اهمیت ملاقات مجازی هنگامی بیشتر احساس می‌شود که پدر یا مادر حاضن پس از طلاق به دلایلی به شهر یا ایالت دیگری مهاجرت و نقل مکان کنند و آرای دادگاه‌ها متضمن ملزم نمودن استفاده از اینترنت به عنوان وسیله‌ای برای حفظ روابط کودک و والدین باشد (هرن، ۲۰۰۸، ص ۱۷۱). بنابراین ملاقات مجازی بیشتر در زمینه پرونده‌های مهاجرت و جابه‌جایی^۱ به کار می‌رود که اصطلاحاً عزیمت به مکانی دور^۲ نامیده می‌شود و طبق مطالعات انجام‌شده تکنولوژی و ملاقات اینترنتی زمینه‌ای قوی برای افزایش ارتباطات بین کودکان، والدین و دوستان او دارا می‌باشد و با افزایش ارتباط کودک با والد غیرحاضن دوردست می‌توان از عواقب منفی طلاق کاست (گات فراید، ۲۰۰۳، ص ۳۶۷؛ آمانو، ۲۰۰۷، ص ۳۵۵؛ کندی و اسمیت، ۲۰۰۸، ص ۱۰۰).

تاریخچه و علت پیدایش حق ملاقات مجازی والدین غیرحاضن با کودک در ایالات متحده آمریکا از جمله دلایلی که بعد از طلاق پدر یا مادر حاضن تصمیم می‌گیرند به همراه کودک

1- relocation

2- move-away

خود به شهر، ایالت یا کشور دیگری مهاجرت کنند، موارد زیر می‌باشد:

الف- ازدواج مجدد پدر یا مادر حاضن/هرن، ۲۰۰۸، ص ۱۷۳).

ب- مهاجرت به منظور نزدیک شدن به اعضای خانواده پدر یا مادر حاضن که در آن

شهر یا ایالت زندگی می‌کنند به جهت برخورداری از حمایت آنان/همان، ص ۱۷۳).

ج- وجود مدارس بهتر به همراه سیستم آموزش کارآمدتر در آن شهر یا ایالت.

د- شرایط آب و هوایی خوب که برای سلامتی کودک مفید باشد/شفتس، ۲۰۰۸، ص ۳۱۰).

ه- مهاجرت به دلیل شرایط بد اقتصادی محلی که پدر یا مادر حاضن زندگی می‌کنند

(مک دونف، ۲۰۱۰، ص ۱۲)؛ زیرا به علت وجود بحران‌های مالی برای یک تک والد، جابه‌جایی

و مهاجرت برای بهبود وضعیت کودک ضروری است/پیسیک، ۲۰۰۹، ص ۳۰).

بنابر دلایل فوق‌الذکر، پدر یا مادر حاضن درخواست خود را به منظور جابه‌جایی به

همراه کودک به دادگاه خانواده حوزه قضایی خود می‌دهند. دادگاه دلایل را بررسی و در

صورت لزوم حکم به انتقال او می‌دهد. در این صورت بیشتر ایالات متحده آمریکا دادگاه را

ملزم می‌کنند که یک ارتباط مداوم و پرمحتوا بین کودک و پدر یا مادر غیرحاضن او که به

علت مهاجرت کودک از آنها دور می‌شود، به وسیله ایجاد مقرراتی برای ملاقات فیزیکی و

همین‌طور سایر وسایل ارتباطی ایجاد کند/هرن، ۲۰۰۸، ص ۱۷۳). در نتیجه، قضات دادگاه‌های

ایالات متحده آمریکا در رأی خود، حکم به ملاقات مجازی والدین غیرحاضن با فرزند خود

نیز می‌دهند.

همچنین دادگاه‌ها برای صدور حکم به مهاجرت علاوه بر دلایلی که پدر یا مادر حاضن

برای توجیه مهاجرت خود ارائه نموده‌اند به دلایل زیر نیز توجه می‌کنند:

۱- دلایلی که پدر یا مادر غیرحاضن مخالفت خود را با مهاجرت و جابه‌جایی کودک

اعلام نموده‌اند.

۲- مزایای مستقیم و غیر مستقیم که از مهاجرت برای رفاه کودک به وجود می‌آید و

شامل بهبود کیفی زندگی او و پدر یا مادر حاضن کودک می‌شود. دادگاه‌ها علاوه بر

این موارد، وجود سوءنیت در درخواست پدر یا مادر حاضن برای مهاجرت به منظور

اختلال در روابط بین فرزند و والدین غیرحاضن بررسی می‌کنند/شفتس، ۲۰۰۲، ص ۳۰۹).

اگر دادگاه دریافت که مهاجرت بهترین نفع و مصلحت کودک را در بردارد، حکم به مهاجرت و جابه‌جایی پدر یا مادر حاضن به همراه کودک می‌دهد و در رأی خود ملاقات مجازی والدین غیرحاضن با کودک را الزام‌آور می‌کند؛ زیرا با وجود مسافت‌های طولانی بین کودک و پدر یا مادر غیرحاضن به دلیل مهاجرت پدر یا مادر حاضن او، ملاقات آخر هفته و میان هفته کودک و والدین غیرحاضن بسیار زمانبر و پرهزینه است. در بسیاری از موارد کودک بسیار خردسال است به طوری که نمی‌تواند به تنهایی مسافرت کند. در نتیجه، ارتباط از طریق ایمیل، پیام‌های کوتاه و فوری و سایر وسایل و ابزارهای اینترنتی کمک به تقویت و رشد ارتباط صمیمانه کودک و والدین غیرحاضن می‌کند (واسر، ۲۰۰۴، ص ۳۶۵). از جمله پرونده‌های پیشگام که در آن حکم به انتقال و جابه‌جایی و ملاقات مجازی صادر شد، می‌توان موارد زیر را بیان کرد:

۱- در پرونده لازارویس^۱ علیه فجل کوئیست^۲ (سال ۱۹۹۷) در نیویورک که مربوط به اختلافی بود راجع به حضانت کودک بین والدین هنگامی که مادر (شخص حاضن) می‌خواست به عربستان سعودی مهاجرت کند، دادگاه با اکراه به مادر حاضن اجازه داد که با پسر شش ساله و همسر جدید خود به عربستان سعودی بروند. همچنین به مادر حاضن دستور داد که یک برنامه ارتباطی معقول و منطقی به وسیله تلفن، اینترنت و... پیشنهاد دهد و ثابت کند که این سیستم‌ها کاملاً قابل استفاده است و این که خطوط تلفن به طور اختصاصی مورد استفاده کودک و پدر غیرحاضن او باشد (مک‌کیومبر، ۲۰۱۰، ص ۲).
۲- پرونده‌ی ام سی کی^۳ علیه ام سی کی (۲۰۰۱) ملاقات مجازی را به کانون توجه آورد.

در این پرونده، دادگاه تجدیدنظر نیوجرسی^۴ تصمیمی را که از جابه‌جایی و نقل مکان به همراه دخترش، به کالیفرنیا^۵ جلوگیری می‌کرد، نقض نمود. در حالی که پدر غیرحاضن او، مخالف مهاجرت بود. دادگاه دریافت که پیشنهاد مادر مبنی بر ایجاد یک وب سایت

1- lazarevic
2- Fojelquist
3- mc coy
4- New jersey
5- California

فعال با تکنولوژی وبکم ابتکارانه و نوآورانه است و با استناد به ملاقات مجازی استدلال کرد که پدر می‌تواند روزانه با دختر خود ارتباط مجازی برقرار کند و حتی در انجام تکالیف مدرسه به او کمک کند (واسر، ۲۰۰۴، ص ۳۷۳).

۳- در همین سال، در پرونده بروک^۱ علیه بروک (۲۰۰۱) دادگاه تجدیدنظر تنسی^۲ اظهار داشت یک برنامه ارتباطی تصویری مبتنی بر سیستم اینترنتی، یک تفکر روبه‌جلو می‌باشد که باید نصب شود تا ارتباط با والدین غیرحاضن را تسهیل کند.

۴- همچنین پیرو پرونده میشل گاف^۳ که پدر یک کودک ۴ ساله بود، قاضی ایالت یوتا^۴ همسر سابق او را ملزم نمود تا اجازه دهد، گاف با استفاده از اسکایپ^۵ بتواند ارتباط خود را با کودک حفظ کند (راماستری، ۲۰۱۰، ص ۴)؛ زیرا همسر سابق گاف می‌خواست به همراه دختر خود به ویسکانسین^۶ برود. گاف هنگامی که در جلسه دادرسی حاضر شد، ثابت کرد که به وسیله ویدئو کنفرانس^۷ به آسانی می‌تواند ارتباط خود را با دخترش حفظ کند. قاضی با این نوآوری ناآشنا بود؛ ولی گاف توانست دادگاه را متقاعد کند که به او حق ملاقات مجازی را با دختر خود بدهد. این رأی نهایتاً باعث شد که یوتا نخستین ایالتی شود که در سال ۲۰۰۴ ملاقات مجازی را در قوانین خود به رسمیت بشناسد (ولش، ۲۰۰۸، ص ۲۱۵).

در حال حاضر، علاوه بر ایالت یوتا، ایالات فلوریدا^۸، ویسکانسین و تکزاس^۹ نیز در قوانین خود، ملاقات مجازی را به رسمیت شناخته‌اند و بسیاری از ایالات دیگر در حال آماده‌سازی پیش‌نویس مواد قانونی ملاقات مجازی والدین غیرحاضن با کودک هستند یا استفاده از اینترنت را در پرونده‌های حضانت الزام‌آور نمودند (هرن، ۲۰۰۸، ص ۱۸۰).

- 1- Bruke
- 2- Tennessee
- 3- Michael Gough
- 4- Utah
- 5- skype
- 6- Wisconsin
- 7- Video conference
- 8- Florida
- 9- Texas

لازم به ذکر است که ملاقات مجازی والدین غیرحاضن با کودک به موجب حکم دادگاه و متعاقب درخواست یکی از والدین الزام آور می‌شود. البته دادگاه در خصوص صدور حکم ملاقات مجازی، معیار بهترین منافع کودک را در نظر می‌گیرد و ممکن است ملاقات مجازی را تجویز کند و در این صورت، ساعات و ایام آن را تعیین می‌کند (همان، ص ۱۸۳-۱۸۵؛ اسپاتز، ۲۰۱۱، ص ۱۷۰).

کاربردهای ملاقات مجازی

همانطور که ذکر شد، کاربرد اصلی و رایج ملاقات مجازی در شرایطی بود که پدر یا مادر حاضن به همراه کودک خود به شهر یا ایالتی دیگر مهاجرت می‌کردند. در ادامه، سایر کاربردهای ملاقات مجازی بیان می‌شود:

۱- مورد دیگری که ملاقات مجازی می‌تواند پرکننده شکاف و فاصله بین کودک و پدر یا مادر غیرحاضن خود باشد، هنگامی است که یکی از والدین یا هر دوی آن‌ها زمان خود را در زندان سپری می‌کنند و ملاقات کودک با آن‌ها در زندان به نفع و مصلحت او نیست؛ ملاقات مجازی به کودک فرصت می‌دهد که ارتباط خود را با والدین زندانی و غایب خود، بدون این که آسیبی به او رسد، حفظ کند (واسر، ۲۰۰۴، ص ۳۶۹).

۲- در بعضی موارد، ملاقات حضوری کودک با پدر یا مادر غیرحاضن به مصلحت کودک نیست و برای او خطراتی به همراه دارد؛ در نتیجه، دادگاه به دلایل منطقی و عقلانی، ملاقات حضوری و فیزیکی را به خاطر حفظ امنیت کودک ممنوع می‌کند و دستور به ملاقات مجازی می‌دهد (ولمن و پمرنس، ۲۰۱۲، ص ۵۷).

۳- همچنین در چند مورد مشاهده شده است که زن و شوهری کودکی را به فرزندخواندگی خود برمی‌گزینند. در نتیجه دادگاه می‌تواند حق ملاقات مجازی را به پدر و مادر طبیعی کودک بدهند.

۴- همچنین ملاقات مجازی می‌تواند در تحکیم روابط پدر بزرگ و مادر بزرگ با نوه خود مؤثر باشد. بنابراین، ملاقات مجازی فقط تقویت‌کننده روابط پدر یا مادر غیرحاضن با کودک نمی‌باشد (واسر، ۲۰۰۴، ص ۳۸۲).

ابزارها و وسایل ملاقات مجازی

با توجه به رشد روزافزون اینترنت و ابزارهای ارتباطی مجازی، از جهان به عنوان یک دهکده می‌توان یاد کرد که بسیاری از فعالیت‌های فیزیکی آن از طریق رایانه و اینترنت قابل انجام‌دادن است؛ از جمله وسایل و ابزارهایی که می‌توان در ملاقات مجازی به کار برد، موارد زیر است:

- تلفن ساده‌ترین روش ارتباط بین کودک و والدین می‌باشد که البته برای بعضی والدین به دلیل احتمال فریب کودک از طریق اشخاص بیگانه گزینه همیشگی نیست (مک کیومبر، ۲۰۱۰، ص ۲).

- استفاده از ویدئو کنفرانس و نرم‌افزارهایی مانند اسکایپ^۱ و فیس تایم^۲ که امروزه یک پدر بزرگ می‌تواند با نوه خود از طریق آی‌پد^۳ و اسکایپ ارتباط چهره به چهره داشته باشد و امکان ارتباط صوتی و تصویری افراد را فراهم می‌کند (ولمن و پرنس، ۲۰۱۲، ص ۵۲-۵۷؛ شفتس، ۲۰۰۲، ص ۳۱۶).

- استفاده از حساب‌های کاربری رایگان در سایت‌های یاهو^۴ و جیمیل^۵ که این برنامه‌ها مانند چت روم^۶ و پیام‌های فوری یاهو^۷ به شخص اجازه می‌دهد پیام‌هایی را به شخص دیگری ارسال کند (ولش، ۲۰۰۸، ص ۲۱۹).

- استفاده از وب سایت‌ها^۸ و وبلاگ‌ها^۹ و به اشتراک گذاری عکس‌ها و فیلم‌ها از طریق آن (همانجا).

- استفاده از سیستم ارتباطی شرتیبل^{۱۰} که شامل دو ویدئو کنفرانس و یک لپ‌تاب مشترک است و با استفاده از این سیستم والدین و کودک وقت بسیاری را صرف خندیدن و گفت‌وگو

- 1- skype
- 2- Face time
- 3- Ipad
- 4- yahoo
- 5- Gmail
- 6- chat room
- 7- Yahoo Internet Messenger
- 8- web sites
- 9- weblogs
- 10- Share table

کردن و حتی بازی‌های فیزیکی می‌کنند که البته این سیستم در شرایط آزمایشگاهی مورد بررسی قرار گرفته و هنوز تبدیل به روبات قابل دسترس همه افراد نشده است/بارش و/باود، ۲۰۱۳، ص ۸۱۳-۸۱۷.

همچنین استفاده از نرم افزارهایی مانند تلگرام^۱، وایبر^۲ و ... ارتباط مجازی انسان‌ها را به میزان قابل توجهی افزایش داده است.

در آخر این مبحث تذکر دو نکته ضروری به نظر می‌رسد نکته اول: هنگامی که دادگاه در ضمن حکم حضانت یا دستور اجازه جابه‌جایی، ملاقات مجازی را الزام‌آور می‌کند، قضات با توجه به شرایط و اوضاع و احوال، یک برنامه مشخص با روزهای معین در نظر می‌گیرند تا ملاقات مجازی بین کودک و والد غیرحاضن شکل بگیرد/مک کیومبر، ۲۰۱۰، ص ۱/). مثلاً در پرونده بیکر^۳ علیه بیکر (۲۰۱۰) قاضی دادگاه ایالت نیویورک به مادر حاضن اجازه جابه‌جایی از نیویورک به فلوریدا را به همراه دو کودکش داد و در آن ملاقات مجازی کودکان با پدر غیرحاضن سه بار در هر هفته و هر بار، حداقل به مدت یک ساعت به وسیله اسکایپ را ضروری دانست/اسپاتز، ۲۰۱۱، ص ۱۶۵).

نکته دوم: هنگامی که پدر یا مادر حاضن به همراه کودک به شهر یا کشور دیگری مهاجرت می‌کند و دادگاه حکم به ملاقات مجازی پدر یا مادر غیرحاضن با کودک می‌دهد، در بعضی از آرا مشاهده شده است که پدر یا مادر حاضن مکلف به فراهم کردن وسایل ملاقات مجازی پدر یا مادر غیرحاضن با کودک هستند و آن‌ها باید هزینه این نوع ملاقات را تأمین کنند/مک کیومبر، ۲۰۱۰، ص ۲/). در پرونده هرناندز مورال^۴ علیه جکس^۵ دادگاه دستور داد پدر که همراه کودک به اسپانیا مهاجرت کرده است، مسئول تمام هزینه‌های ملاقات مجازی مادر و کودک باشد. همچنین طبق حکم دادگاه در پرونده لازارویس مادر حاضن باید به هزینه خود یک مشاور کامپیوتر و یک سیستم کامپیوتری را در نیویورک و عربستان سعودی فراهم کند تا پدر غیرحاضن با پسر خود ارتباط مجازی داشته باشد/هرن، ۲۰۰۸، ص ۱۷۶/). لازم به ذکر

1- Telegram
2- Viber
3- Baker
4- Hernades-Mora
5- Jex

است که در این پرونده کودک تحت حضانت، پسر بوده است؛ و الا مذکر یا مؤنث بودن کودک، تأثیری در چگونگی تصمیم دادگاه ندارد. ملاقات مجازی والدین غیرحاضن با کودک در چند ایالت متحده آمریکا در این قسمت به بررسی ملاقات مجازی در چند ایالت آمریکا می‌پردازیم:

ایالت یوتا

همانطور که ذکر شد، اصلاحات قانون یوتا در نتیجه رأی میشل گاف باعث شد یوتا اولین ایالتی باشد که ملاقات مجازی را در قانون خود به رسمیت می‌شناسد. در این اصلاحات تصریح شده است: زمانی به ملاقات مجازی حکم می‌شود که تکنولوژی به طور معقولانه در دسترس باشد و به قضات دادگاهها اظهار داشت گستره وسیعی از عوامل را در نظر بگیرند که آیا ملاقات مجازی نفع و مصلحت کودک را به دنبال دارد یا خیر؟ و سپس ملاقات مجازی والدین غیرحاضن با کودک را در رأی خود الزام‌آور کنند (ولش، ۲۰۰۸، ص ۲۲۴). همچنین قانون به دادگاهها اجازه نمی‌دهد که از ملاقات مجازی به عنوان جایگزین ملاقات حضوری و فیزیکی استفاده کنند (اسپاتز، ۲۰۱۱، ص ۱۴۳). همچنین هنگامی که راجع به منطقی و معقولانه بودن ملاقات مجازی اختلاف وجود دارد دادگاه طبق قانون یوتا عوامل زیر را در نظر می‌گیرد و اختلاف به وجود آمده را حل و فصل می‌کند.

۱- بهترین نفع و مصلحت کودک؛

۲- توانایی هر کدام از والدین برای اداره کردن هزینه‌های اضافی زمان‌های ملاقات مجازی؛

۳- سایر فاکتورهایی که برای دادگاه مهم و اساسی باشد (هرن، ۲۰۰۸، ص ۱۸۲).

۱- ایالت تکزاس

ایالت تکزاس^۱ مواد قانونی ۱۵۳،۰۱۵ را در سال ۲۰۰۷ به قانون خانواده خود اضافه و تصویب کرد. این مواد ارتباط متوالی و مداوم بین والدین و کودکان به وسیله ایمیل، ویدئو

1- Texas

کنفرانس و پیام فوری و ... را تأیید می‌کند. طبق این مواد دادگاه‌ها باید بر مبنای عقل و منطق حکم به ملاقات الکترونیکی بین کودکان و والدین بدهند/اسپاتز، ۲۰۱۱، ص ۱۷۰).
قانون تکزاس نیز مانند قانون یوتا، استفاده از ملاقات مجازی را جایگزین ملاقات فیزیکی و حضوری نمی‌داند و دادگاه‌ها را ملزم می‌کند که در حکم به اعمال ملاقات مجازی، بهترین نفع و مصلحت کودک را نیز در نظر بگیرند. همچنین قانون تکزاس علت اصلی حکم به ملاقات مجازی را مهاجرت و جابه‌جایی کودک نمی‌داند؛ بلکه در بعضی موارد به علت خشونت‌های خانوادگی و خطراتی که برای کودک به همراه دارد، ملاقات مجازی والدین و کودک را الزام‌آور می‌کند(هرن، ۲۰۰۸، ص ۱۸۴).

۲- ایالت فلوریدا

چند روز پس از تصویب قانون راجع به ملاقات مجازی در تکزاس، ایالت فلوریدا ملاقات مجازی را در قانون خود به رسمیت شناخت. از نظر این قانون مانند سایر ایالات، ارتباط الکترونیکی نباید به عنوان یک جایگزین و جانشین ارتباطات شخصی و چهره به چهره مورد استفاده قرار بگیرد؛ زیرا این امکان وجود ندارد که با به کاربردن ملاقات مجازی تمام آثار تعاملات متقابل حضوری را از بین ببریم و از اهمیت آن بکاهیم.
طبق این قانون، دادگاه‌های فلوریدا باید برای حکم به ملاقات مجازی عوامل اساسی را در نظر بگیرند که آیا یک دستور به الزام آور کردن ارتباط الکترونیکی مناسب است؟ آیا چنین دستوری مطابق با بهترین نفع و مصلحت کودک است؟ یکی از عواملی که باید در نظر گرفته شود، عبارت از «بررسی رفتار و گذشته هر کدام از والدین برای پی بردن به داشتن رفتاری خشونت‌بار با کودک و سوء استفاده جسمی از کودک می‌باشد». در این صورت، از ملاقات حضوری والدین با کودک جلوگیری شود(هرن، ۲۰۰۸، ص ۱۸۵).
قانون موضوعه فلوریدا به دادگاه‌ها این اختیار را می‌دهد که حکم به انتقال و جابه‌جایی را بر مبنای بسیاری از عوامل بدهند، یکی از عواملی که می‌توانند در نظر بگیرند، دسترسی به ملاقات مجازی می‌باشد(ولش، ۲۰۰۸، ص ۲۲۷).

۳- ایالت ویسکانسین

قانون مربوط به ملاقات مجازی در ایالت ویسکانسین در سال ۲۰۰۶ تصویب شد که حقوق مربوط به آن، مانند سایر ایالات به والدین اجازه ملاقات مجازی با کودک را می‌دهد. طبق این قانون، ملاقات مجازی مکمل ملاقات حضوری و فیزیکی می‌باشد و دادگاه‌ها بر مبنای بهترین نفع و مصلحت کودک حکم به ملاقات مجازی می‌دهند. قانون موضوعه ایالت ویسکانسین با قانون ایالت یوتا دو تفاوت مهم دارند:

دادگاه‌ها طبق قانون ویسکانسین نباید استفاده از ملاقات مجازی را به عنوان یک عامل در حمایت از تغییر مکان زندگی کودک و جابه‌جایی و مهاجرت او در نظر بگیرند؛ در حالی که به این مسأله در قانون یوتا تصریح نشده است و طبق قانون یوتا دادگاه‌ها علاوه بر بررسی سایر عوامل، به امکان استفاده از ملاقات مجازی و دسترسی به آن توجه می‌کنند (ولش، ۲۰۰۸، ص ۲۲۱).

قانون ویسکانسین تصریح می‌کند، زمانی که دادگاه به ملاقات مجازی حکم کرد، ارتباط الکترونیکی بین والدین و کودک باید مورد نظارت قرار گیرد. اگرچه این الزام بیش از حد احتیاطی است؛ زیرا ملاقات مجازی در هنگامی صورت می‌گیرد که والدین و کودک از هم فاصله دارند و امکان ضرر جسمی به او وجود ندارد؛ ولی در این قانون محدودیت‌هایی برای ملاقات مجازی ذکر شده است؛ زیرا ممکن است ارتباط والدین غیرحاضن با کودک، آثار سوء اخلاقی و ذهنی برای کودک به وجود آورد (مرن، ۲۰۰۸، ص ۱۸۳).

۴- ایالت تنسی

هنوز قانون موضوعه راجع به ملاقات مجازی در این ایالت وضع نشده است؛ هنگامی که دادگاه تجدیدنظر در ایالت تنسی 'منافع و مزایای ملاقات مجازی را در پرونده حضانت تأیید کرد، ملاقات مجازی یک گام مهم رو به جلو برداشت. پرونده‌ای که در این ایالت مطرح شد، یک مورد منحصر به فرد بود؛ زیرا به جای این که والدین حاضن به مکانی بسیار دور

بروند والدین در ۷۰ مایلی یکدیگر زندگی می‌کردند. در پرونده بروک علیه بروک که قبلاً اشاره شد، دادگاه بدوی حکم طلاق والدین را صادر کرد و حضانت فیزیکی کودک را به آقای بروک داد و به هر دو والد دستور داد سیستم ارتباطی مجازی را راه‌اندازی کنند. خانم بروک از این رأی تجدیدنظرخواهی کرد اما دادگاه تجدیدنظر با رأی دادگاه بدوی موافق بود و بیان داشت ایرادی در این رأی وجود ندارد و پیشنهاد آقای بروک در راه-اندازی سیستم ارتباط مجازی یک تفکر منحصر به فرد و رو به جلو می‌باشد (واسر، ۲۰۰۴، ص ۳۱۵). این پرونده اولین موردی بود که علی‌رغم فقدان فاصله زیاد یا وسیع بین والدین دادگاه حکم به ملاقات مجازی کرد (هاز، ۲۰۰۱، ص ۱۵).

ضمانت اجرای ملاقات مجازی

اساساً در صورت رضایت یا عدم اعتراض والدین حاضن مبنی بر تخطی از کم و کیف انجام ملاقات مجازی توسط والدین غیرحاضن که به موجب حکم دادگاه تعیین شده است، یا بالعکس مشکلی پیش نمی‌آید؛ ولی اگر دستور دادگاه در خصوص ملاقات مجازی از طرف یکی از والدین مورد نقض قرار گیرد و مورد اعتراض طرف مقابل واقع شود، در رسیدگی به موضوع، این عمل وی مصداق تخطی از دستور دادگاه تلقی می‌شود؛ زیرا وی در واقع مرتکب توهین به دادگاه شده است (اسپاتز، ۲۰۱۱، ص ۱۷۰).

طبق قانون متحدالشکل صلاحیت قضایی حضانت و اجرای آن، ذی نفع در صورت نقض حکم در خصوص ملاقات مجازی از دادگاه تقاضای اجرای آن را می‌کند و دادگاه پس از بررسی مدارک و مستندات، والد متخلف را ملزم به اجرای دستور دادگاه می‌نماید و بسته به نوع پرونده و اختلاف، شخص ناقض حکم را ملزم به پرداخت جریمه نقدی و خسارات دادرسی و... می‌کند و حتی ممکن است در صورت تکرار، دستور دستگیری و حبس او را

۱- این قانون به منظور حل مشکل مربوط به تعدد صلاحیت‌ها در اختلافات مربوط به حضانت و ملاقات توسط کمیسیون‌های راجع به متحدالشکل سازی حقوق در ایالات متحده آمریکا در سال ۱۹۹۷ شکل گرفت و یک مبنای ملی را برای تعیین و اعمال حضانت توسط دادگاه‌ها فراهم می‌کند. تمام ایالات آمریکا این قانون را پذیرفته‌اند.

بدهد. البته ثابت کردن این گونه تخطی‌ها بسیار دشوار است و اصولاً ملاقات مجازی بیشتر از ملاقات فیزیکی در معرض این گونه اختلال‌ها به علت عدم همکاری والدین یا یکدیگر می‌باشد؛ زیرا سیستم‌های ارتباط مجازی به راحتی می‌تواند توسط والدین یا افراد دستکاری شود که دیگر امکان ارتباط کودک با والد دیگر نباشد (شفتس، ۲۰۰۲، ص ۳۱۹؛ کرن، ۲۰۰۱، ص ۳۰).

مزایای ملاقات مجازی

از جمله مزایای ملاقات مجازی، موارد زیر را می‌توان برشمرد.

- ۱- ملاقات مجازی وسیله‌ای برای حفظ تداوم روابط بین کودک و والد غیرحاضن است و باعث می‌شود والدین غیرحاضن با استفاده از کامپیوتر و ... مشارکت فعالی در زندگی کودک خود داشته باشند و روزانه گفت و گوهای صمیمانه و طولانی با هزینه بسیار کم داشته باشند (اسمیت، ۲۰۰۶، ص ۵۰؛ شفتس، ۲۰۰۲، ص ۳۰۶-۳۰۵؛ واسر، ۲۰۰۴، ص ۳۷). همچنان که گاف بعد از گذشت سه ماه از مهاجرت دخترش سعی کرد از طریق ویدئوکنفرانس و ... با او ملاقات مجازی داشته باشد که این روش موجب افزایش روابط گرم و صمیمانه او با دخترش نسبت به قبل شده بود (گاف، ۲۰۰۹، ص ۹۰).
- ۲- استفاده از ملاقات مجازی از بسیاری از هزینه‌های ملاقات حضوری و فیزیکی می‌کاهد. مضافاً این که امروزه استفاده از وسایل ارتباطی هزینه چندانی ندارد (اسپاتز، ۲۰۱۱، ص ۱۶۲).
- ۳- چه بسا ملاقات مجازی به بهبود روابط میان همسران کمک کند و یا حداقل از بدتر شدن آن جلوگیری نماید (جرتنر، ۲۰۰۷، ص ۲۰).
- ۴- ملاقات مجازی قابلیت سند شدن و ایجاد مدرک را دارد که نشان می‌دهد چه چیزی در فرآیند ارتباطی کودک با پدر یا مادر غایب خود به منظور تخریب ذهنیت کودک اتفاق می‌افتد. مثلاً نامه‌نگاری از طریق ایمیل می‌تواند پرینت گرفته شود و در جلسه دادگاه به عنوان دلیل اثبات دعوا به کار رود (واسر، ۲۰۰۴، ص ۳۷۱).

معایب ملاقات مجازی

ملاقات مجازی منافعی در افزایش ارتباطات صمیمانه بین والدین و کودک داراست؛ اما واقعیت این است که کودکان مشتاق آغوش گرم والدین خود هستند. این که والدین فیلم یا کلیپ مسابقه ورزشی کودک را با کامپیوتر مشاهده کنند با حالتی که پدر یا مادر غیرحاضن در هنگام مسابقه او حضور فیزیکی داشته باشند و او را تشویق کنند، بسیار متفاوت است. ملاقات مجازی فقط یک روش کارآمد است که ارتباط کودک و والدین را محکم و استوار می‌کند و انحصاراً نمی‌تواند جایگزین نیاز کودک برای انتقال محبت از طریق ملاقات حضوری باشد. بنابراین، در قوانین موضوعه باید ملاقات مجازی به عنوان مکمل ملاقات حضوری محسوب شود (هرن، ۲۰۰۸، ص ۱۷۷، ولش، ۲۰۰۸، ص ۲۲۴؛ سچپارد، ۲۰۰۲، ص ۳).

از جمله معایب ملاقات مجازی موارد زیر را می‌توان نام برد:

- ۱- در مواردی ملاقات مجازی باعث شده است به عنوان یک فاکتور مهم در پرونده‌های جابه‌جایی در نظر گرفته شود و در واقع ملاقات مجازی یک روش توجیه‌کننده برای جابه‌جایی والدین حاضن به همراه کودک توسط دادگاه‌ها شده است؛ در حالی که دادگاه‌ها باید بر مبنای بهترین نفع و مصلحت کودک رأی به جابه‌جایی و مهاجرت او بدهند. مثلاً در پرونده نای و اندر^۱ علیه سودیک^۲ دادگاه عالی ایالت کانکتیکات^۳ درخواست مهاجرت مادر حاضن به کالیفرنیا را انکار کرد و اظهار داشت که حتی اگر تماس‌های تلفنی و نامه‌نگاری از طریق ایمیل به عنوان مکمل برای ملاقات به کار رود، روابط پدر غیرحاضن و کودک برای همیشه دگرگون می‌شود و از بین می‌رود (هرن، ۲۰۰۸، ص ۲۲۰).
- ۲- استفاده از ملاقات مجازی در کودکان بسیار خردسال نمی‌تواند روش خوبی برای تداوم ارتباط با والدین باشد؛ زیرا متمرکز کردن آنها بر استفاده از کامپیوتر و اینترنت در زمان‌های تعیین شده توسط دادگاه آسان نیست (واسر، ۲۰۰۴، ص ۲۷۹).

1- Nigh Wander
2- Sudick
3- Connecticut

۳- احتمال وقوع تجاوز به حریم خصوصی والدین در ملاقات مجازی به وسیله تکنولوژی پیشرفته افزایش یافته است. بنابراین باید دادگاه‌ها دقت لازم را به عمل آورند و راهکارهایی را برای جلوگیری از آن به کار گیرند (یارش و ابود، ۲۰۱۳، ص ۹۲). به همین دلیل در پرونده بروک علیه بروک دادگاه تجدیدنظر آن قسمتی از حکم دادگاه بدوی را که در آن قید شده بود: «آقای بروک سیستم ارتباطی را در داخل خانه همسر سابق خود (خانم بروک) نصب کند»، به این دلیل که دادگاه نگران بود به حریم خصوصی خانم بروک لطمه وارد شود، دستور داد «یک شخص ثالث بی‌طرف در نصب و آموزش و ارتقای سیستم کامپیوتر انتخاب شود تا بدین گونه از به وجود آمدن بسیاری از اختلافات بین والدین جلوگیری شود» (شفتس، ۲۰۰۲، ص ۳۲۱).

۴- ملاقات مجازی به دلیل عدم همکاری والدین با یکدیگر و دستکاری سیستم‌های ارتباطی در معرض اختلال و سقوط است و اثبات این دستکاری توسط والد غیرحاضن دشوار می‌باشد. در صورت اثبات، والد حاضن محکوم به فریب دادگاه می‌شود (کرن، ۲۰۰۱، ص ۳۰؛ اسپاتز، ۲۰۱۱، ص ۱۶۳).

۵- یکی از معایب اتخاذ تصمیم در خصوص کم و کیف ملاقات مجازی توسط دادگاه این است که ملاقات حق طبیعی و نیاز عاطفی بین والدین غیرحاضن و فرزندان بدون محدودیت‌ها و مقررات دست و پاگیر است؛ مضافاً این که عملاً محدود و مضیق کردن آن به ساعات و ایام خاص غیرعملی، مضر و غیرقابل کنترل است.

وجوه مشترک مقررات راجع به ملاقات در حقوق ایران و ایالات متحده آمریکا

لازم به ذکر است که در ایران قانون خاصی در خصوص ملاقات مجازی وجود ندارد و با توجه به مجموعه مطالبی که در خصوص حق ملاقات در ایالات متحده آمریکا ذکر شد، می‌توان نقاط مشترک بین حقوق ایران و ایالات متحده آمریکا را به شرح زیر برشمرد:

۱- ملاقات حق والدین غیرحاضن است (ماده ۱۷۴ قانون مدنی ایران) و این حق طبیعی باید به رسمیت شناخته شود و در موارد استثنایی ممکن است به حداقل برسد؛ مثلاً هر ماه

یکبار یا در مکانی ایمن، انجام گیرد.

۲- در موارد نادری که انجام ملاقات موجب خطر جانی و روانی برای کودک باشد و سلامت وی را به مخاطره اندازد، مثل این که والد غیرحاضن، مجنون خطرناک و غیرقابل کنترلی باشد، با نظر دادگاه ممکن است از انجام ملاقات ممانعت به عمل آید (ماده ۴۱ قانون حمایت خانواده).

۳- تعیین زمان و دفعات حق ملاقات نخست به توافق والدین منوط است و در صورت عدم توافق، دادگاه اتخاذ تصمیم می‌کند (ماده ۱۱۷۴ قانون مدنی).

۴- والدین حاضن که ممانعت از انجام ملاقات والدین غیرحاضن بکنند، ممکن است سلب حضانت و مجازات شوند (ماده ۶۳۲ قانون مجازات اسلامی - تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ و ماده ۴۱ قانون حمایت خانواده).

۵- دادگاه‌ها برای تعیین میزان حق ملاقات از نظر دفعات و ساعات، النهایه مصالح کودک (ماده ۴۱ قانون حمایت خانواده) را در نظر می‌گیرند (ماده ۲۹ همان قانون).

۶- والدین حاضن حق تغییر اقامتگاه خود را به شهر دیگر و کشور دیگر ندارند و حتی حق مسافرت به شهر یا کشور دیگر را که منافات با اعمال حق ملاقات طرف دیگر دارد، ندارند و در موارد ضروری با مجوز دادگاه امکان مسافرت و تغییر اقامتگاه وجود دارد. در این صورت دادگاه تضمینات کافی برای حفظ حق ملاقات والدین غیرحاضن اخذ خواهد کرد (ماده ۴۲ قانون حمایت خانواده).

یافته‌های پژوهش

نتایج حاصل از مقاله به شرح زیر است:

۱- پیش‌بینی مقررات و رویه قضایی برای انجام ملاقات مجازی گامی رو به جلو در جهت افزایش تحکیم روابط کودک و والدین غیرحاضن به حساب می‌آید؛ اما هیچ‌گاه ملاقات مجازی را نمی‌توان به عنوان جایگزین ملاقات حضوری و چهره به چهره در نظر گرفت. ملاقات مجازی فقط مکمل ملاقات حضوری در شرایطی خاص می‌باشد که امکان ملاقات شخصی کودک و والدین غیرحاضن وجود ندارد. کودکان طالب آغوش محبت‌آمیز

و نوازش‌های دلسوزانه پدر یا مادر غیرحاضن خود هستند و این موارد از طریق ملاقات مجازی تحصیل نمی‌شود. بنابراین پس از طلاق ابتدا باید به ملاقات حضوری کودک اولویت بخشید و تمهیداتی اندیشید که کودک با هر دوی والدین روابط پایداری داشته باشد. در مرحله بعد تلفیقی از ملاقات مجازی و حقیقی را در نظر گرفت به شکلی که ملاقات مجازی مکمل ملاقات حقیقی باشد و در صورت عدم امکان ملاقات حقیقی، ملاقات مجازی را الزام‌آور دانست.

۲- در ایالات متحده آمریکا، کم و کیف ملاقات ابتدا مبتنی بر توافق طرفین است و در صورت عدم توافق، بر اساس تصمیم دادگاه صورت می‌گیرد که دادگاه نیز در هر پرونده با توجه به شرایط خاص محیطی، وضعیت ویژه زوجین و فرزندان، محل اشتغال، نوع اشتغال، تمول ایشان و میزان وقت گذاری آنان، حسب مورد مدت، دفعات و نحوه ملاقات را تعیین کرده، در مورد آن اتخاذ تصمیم می‌کند.

۳- در خصوص ملاقات مجازی هم عیناً مانند بند دو، عمل می‌شود. البته باید توجه داشت که ملاقات مجازی در نظام قانون‌گذاری و رویه قضایی آمریکا سابقه چندانی ندارد و به عبارتی نو ظهور است و در نظام کامن لاء، رویه قضایی به مرور زمان بر اساس بروز اختلافات جدید در پرونده‌های قضایی آینده، احیاناً ریزه‌کاری‌ها را تبیین و ابهامات احتمالی را رفع می‌کند.

۴- پس از بررسی مقررات راجع به حضانت و ملاقات حقیقی و مجازی در آمریکا در می‌یابیم که مسأله کم و کیف ملاقات با توجه به تنوع اشخاص و تفاوت شرایط نمی‌تواند دارای نسخه واحدی باشد و در صورت عدم توافق زوجین، دادگاه با توجه به مجموعه شرایط والدین حاضن، غیرحاضن و محضون حسب مورد اتخاذ تصمیم می‌نماید و از جمله در مورد مدت زمان ملاقات، ایام ملاقات و نحوه انجام آن، دقیقاً اعلام نظر می‌کند تا وجود ابهامات، خود موجب بروز اختلافات جدیدی در آینده نگردد.

۵- ضمانت اجرای عدم رعایت حکم دادگاه در خصوص کم و کیف ملاقات مجازی این است که ابتدا دادگاه شخص را ملزم به اجرای مفاد حکم می‌کند و در صورت تکرار، محکوم به پرداخت جریمه یا خسارت می‌شود.

۶- با عنایت به فراگیر شدن استفاده از شبکه‌های مجازی و در دسترس بودن اینترنت از یک طرف و مسافرت‌های مختلف به منظور ادامه تحصیل یا اشتغال به کار در کشورهای مختلف و حتی مشکل رفت و آمد و هزینه‌های بالا در شهرهای بزرگ، بهتر است قانون‌گذاران کشورهای دیگر از جمله ایران، متناسب با شرایط هر کشور، نسبت به وضع مقررات لازم به منظور شکل قانونی دادن به ملاقات مجازی به عنوان مکمل یا جایگزین ملاقات حقیقی، و نظارت دقیق بر آن، مقرراتی را وضع نمایند.

۷- با توجه به این که اغلب مقررات راجع به حق ملاقات در حقوق ایران و آمریکا، یکسان است و با عنایت به این که آمار طلاق در ایران هم به عنوان یک معضل اجتماعی به اوج خود رسیده است، لازم است قانونگذار ایران نیز لاقلاً در موارد خاص نسبت به وضع مقررات در مورد ملاقات مجازی اقدام کند تا در مواقع ضروری بتواند به عنوان مکمل، خلأ ملاقات حضوری را پر کند.

۸- در ایران بر قراری انواع ارتباطات مجازی اگر متضمن ارتکاب جرم دیگری نباشد، اساساً منعی ندارد؛ ولی با توجه به مشکلات زیر ساختی، در حال حاضر انجام این نوع ملاقات در تمامی نقاط کشور و در همه پرونده‌های راجع به طلاق، حق حضانت و حق ملاقات نه ضرورت دارد و نه امکان؛ ولی قانون‌گذار باید با توجه به کلیه جوانب امر، اقدام به وضع مقررات جامعی در این مورد نماید.

منابع

- تایبر، ادوارد، *بچه‌های طلاق* (۱۳۶۹)، ترجمه توراندخت تمدن، تهران، انتشارات روشنگران، چاپ اول
- جبعی عاملی، زین‌الدین (شهید ثانی)، *الروضه البهیه* (۱۳۸۶)، ج ۵، قم، مؤسسه احیاء الکتب الاسلامیه، چاپ سوم
- حبیبی تبار، جواد، *گام به گام با حقوق خانواده*، (۱۳۸۳)، ج ۲، تهران، نشر گام به گام، چاپ دوم
- حیدرپور، البرز، *حقوق خانواده* (۱۳۸۵)، اهواز، انتشارات مهزیار، چاپ اول
- حلی، حسن بن یوسف (علامه)، *قواعد الاحکام فی معرفه الحلال و الحرام* (۱۴۱۹هـ)، قم، مؤسسه نشر اسلام، چاپ اول
- دهخدا، علی اکبر، *لغت نامه* (۱۳۷۵)، www.vajehyab.com
- صفایی حسین و اسدالله امامی، *مختصر حقوق خانواده*، (۱۳۷۰)، ج ۶، تهران، انتشارات میزان، چاپ اول
- طوسی، محمد بن حسن، *مبسوط* (۱۳۷۰)، ج ۶، تهران، مکتبه المرتضویه
- گاردنر، ریچارد، «طلاق و فشارهای روانی ناشی از آن در کودک» (۱۳۷۶)، ترجمه شروین شمالی، *مجله تربیت*، ش ۳
- مغنیه، محمدجواد، *الفقه علی مذاهب الخمسه* (۱۳۷۹)، ترجمه مططفی جباری و حمید مسجدسرای، تهران، انتشارات ققنوس، چاپ اول
- نجفی، محمدبن حسن، *جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام*، ۱۹۸۱، لبنان، دار احیاء التراث العربی، چاپ هفتم
- نوریان، علی، «حضانت و ملاقات اطفال»، *پیام آموزش*، ۱۳۸۵، پیام آموزش، ش ۲۸
- Amato, P., : an update of Amato and Keith.
Journal of family psychology- N15, 2007
- Desimone, R ,
Sphinx Publishing, 2002
- Donough, M ,
Retrieved from www.abajournal.com, 2010
- Gertner, R ,
Lawyer
weekly USA, 2001.

- Gottfried, S. L., CAR Do Zo
.....
Women s L.J, 2003
- Gough, M , , 2009
- Haas, G, , Lawyers
weekly USA, 2001
- Haman, E, , Sphinx
publishing, 2002
- Horn, V, & Bach,
..... , Journal of the American Academy of
Matrimonial Lawyers, 2008
- Karen, T., , USA Today, 2001
- Kenedy,T,Smith,M, Wells, A, & Welman , B ,Networked families,
..... , 2008
- MC Cumber, S.,
..... Taylor and Gumina: Attorneys at
law, 2010
- Pisik, B, ,
www.wasingtontimes.com, 2009
- Ramasastry..
.....
write.news.findlaw, 2010
- Schepard, A.,
..... 2002
- Shefts,
..... , Family Law Quarterly, 2002
- Smith, T, National public
radio, 2006
- Spotz, J. C,
Technology's Impact on California Family Law, 2011
- Vasseur, A. ,
Heinonline, 2004
- Welsh, D,
..... , Journal of Law and Family Studies, 2008
- Wolman, R, & Pomerance, R.
..... , Journal of foren sic psychology, 4, 2012
- Yarosh, S., & Abowd, G,.....
Springer- London, 2013

پروفیسر شہناز گل خان
پرنسپل جامعہ اسلامیہ اسلامیہ
پرنسپل جامعہ اسلامیہ اسلامیہ